

Nederlands Bijbelgenootschap

De bijbel in de
jaren negentig
(p. 3)

Interconfessionele
vertalingen
(p. 9)

Mongolië vraagt
om bijbels
(p. 13)

Lees maar mee
(p. 16)

KWARTAALBLAD
OVER BIJBELWERK
9e JAARGANG
DECEMBER 1990

4

MET ANDERE WOORDEN

Nieuwe vertalingen

Ongemerkt kwam dit nummer van *Met Andere Woorden*, naarmate de keuze van de artikelen vast kwam te staan, in het teken van nieuwe vertalingen.

De praeses van de hervormde synode ds. B. Wallet zei in zijn toespraak op de algemene vergadering van het Nederlands Bijbelgenootschap dat een eventuele nieuwe Nederlandse bijbelvertaling kan bijdragen aan de eenheid van het persoonlijk bijbellesen, het lezen in de eredienst, in gezin en in bijbelkringen. Naar zijn mening vraagt onze leescultuur om een bijbel 'in verstaanbaar Nederlands ... zonder te vervallen in de stijl van huis-aan-huis bladen'.

Tegenwoordig verschijnen steeds meer oecumenische vertalingen. Er zijn in de afgelopen 25 jaar al in zo'n 160 talen dergelijke vertalingen gepubliceerd, waaraan protestanten, rooms-katholieken en orthodoxen samenwerkten. Dit vertelde dr. Philip C. Stine, vertaalcoördinator van de Wereldbond van Bijbelgenootschappen, aan eindredacteur Jan J. van Capelleveen. Naar zijn mening breken dergelijke vertalingen karikaturen af die door de gescheidenheid ontstonden en brengen zij kerken dichterbij elkaar. Bij het vertalen duiken niet zozeer theologische als wel taalkundige problemen op.

Het slotartikel gaat over de zojuist gepubliceerde vertaling van het nieuwe testament in de taal van de Volksrepubliek Mongolië, de laatste nationale taal waarin dat tot nu toe niet gepubliceerd was. Opmerkelijk is dat de vertaalster, de Mongolische Altaa, nog nooit een bijbel had gezien voor zij aan dit werk begon en tot het christelijk geloof kwam tijdens het vertalen van de brieven van Paulus.

In een nummer gewijd aan nieuwe vertalingen kan een voorbeeld niet ontbreken. Daarom publiceren we het in eenvoudig Nederlands nieuw vertaalde gedeelte van Openbaring 3:15-22. U vindt het op pagina 12.

MET ANDERE WOORDEN

Kwartaalblad over bijbelwerk
9e jaargang nr. 4, 1990

Uitgegeven door:
Nederlands Bijbelgenootschap
Postbus 620, 2003 RP Haarlem
telefoon: 023 - 22 41 00
In samenwerking met:
Belgisch Bijbelgenootschap
Dautzenbergstraat 36
1050 Brussel
telefoon: 02 - 640 11 12 of 640 15 75.

Met Andere Woorden wordt gratis
toegezonden aan hen die
geïnteresseerd zijn in het vertalen
en doorgeven van de bijbel.

Redactie: ds. W. van Galen,
dr. H.W. Hollander, A.W.G. Jaakke,
dr. E.W. Tuinstra en Jan J. van
Capelleveen (eindredacteur).

Adreswijzigingen: Deze aanbrengen
op de adresband van dit nummer
en deze retour zenden aan:
Nederlands Bijbelgenootschap
Postbus 620, 2003 RP Haarlem.
Telefonische meldingen via
nummer 023 - 22 41 00.

Giften voor het werk van het
Nederlands Bijbelgenootschap in
binnen- en buitenland, en
bijdragen ter bestrijding van de
onkosten van dit blad kunnen
gestort worden op giro 30 04 82
van het Nederlands Bijbelgenoot-
schap te Haarlem met vermelding
'gift' of 'Met Andere Woorden'.

 Nederlands Bijbelgenootschap

De bijbel in de jaren negentig

door ds. B. Wallet

Op 22 september was ds. B. Wallet, praeses van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, de eerste spreker tijdens de algemene vergadering van het Nederlands Bijbelgenootschap in Harderwijk. Hij koos als thema: 'De bijbel in de jaren negentig'.

Wat kan ik op deze dag in dit gezelschap nog over de bijbel zeggen wat niet een ieder van u al weet? Samen belijden we dat de bijbel onder alle boeken een bijzondere plaats inneemt. Omdat Jezus Christus het enig nodige is, concentreren wij ons op de Schriften die van hem getuigen. Hem verkondigen wij en vanuit deze opdracht zoeken we naar een bijbel in de taal van onze tijd. Ieder zal in z'n eigen taal de grote daden van God horen. De levende God wil mensen aanspreken in de levende taal.

Dat de Statenvertaling en de NBG-vertaling van 1951 beide de status van kerkbijbel hebben verworven, en zo velen tot troost en vermaning zijn geweest, betekent nog niet dat de taal die daarin gebezigd wordt, nu nog door mijn kinderen wordt verstaan.

Kijken in de spiegel

Nu is dit slechts een eerste opmerking. Ik besef heel goed, dat welk taalveld er ook gebruikt wordt, de bijbeltekst nooit onmiddellijk toegankelijk is. Elke gymnasiast zal na de dialogen van Plato de vertaling van het Johannes-evangelie een verademing vinden, maar verstaan ze wat zij vertalen? Wat betekenen woorden als woord, licht, vuur, leven? Er schuilt achter deze woorden een betekenis die niet samenvalt met de betekenis die zij kennen. Kun je dat vertalen? Hoe kun je dat overdragen?

De apostel Jakobus zet een stap in die richting door het beeld van de spiegel aan te reiken. In de spiegel zie je op de ene of andere manier altijd jezelf terug. Je komt er jezelf in tegen. Als ik 's morgens bij het scheren voor de spiegel sta, zie ik mezelf terug, compleet in kleur. En als Barend Wallet in de spiegel van het woord Gods kijkt, zal niet Evert Overeem¹⁾ terug kijken. Zo simpel is dat. Toch kun je ook hier nog wel een paar vragen bij stellen. Want is de spiegel niet wat beslagen? Niemand leest de bijbel toch als een tabula rasa? Verhindert de grote afstand in de tijd niet de associaties die verwacht werden? Als je de inhoudsopgave van de bijbel bekijkt, zie je dat we te maken hebben met een bundeling van 66 boeken. Profeten, priesters, koningen, dichters, boeren, vissers en denkers getuigen daarin allen op hun eigen manier. Bovendien bestaan er op de tekst, zoals die er ligt, ook nog eens zo'n 30.000 varianten. Hoe kan een eenvoudig mens daar nu nog uit wijs worden?

Waarde van kanttekeningen

Het zou om dergelijke redenen erg aardig zijn wanneer iets in de geest van de Statenvertaling weer terug zou komen met zijn kanttekeningen. Dat lijkt mij zeer zinvol. Het kan helpen om te zien hoe het getuigenis over Gods aanwezigheid in de geschiedenis van Israël en in Jezus Christus op verschillende manieren door mensen heen is gegaan. Hoe Gods bedoeling met de mens en de wereld in vele toonaarden is bezongen.

Voor al in de catechese is het boeiend om te horen hoe de verschillende woorden in de bijbel klinken. Ik zeg met opzet horen, want de bijbel dienen we bij voorkeur hardop te lezen. Het Woord moet aan ons oor geroepen worden. Het is niet opgekomen uit ons hart. Het grote verhaal over het verbond van God

met ons vraagt roepers, die zo vertellen dat het verhaal zich uitbreidt tot onszelf en dat onze eigen naam erin wordt opgenomen. Verhalen gaan verder in het doen. 'Ga heen, doe jij evenzo'.

Opgenomen worden in het verhaal vraagt actie en zo wordt het actueel in de wereld van de feiten. De afstandelijke toeschouwershouding maakt dan plaats voor betrokkenheid.

Betrokkenheid bij de bijbel

Een van de moeilijkheden bij het bijbellezen is de vraag hoe deze betrokkenheid tot stand komt. Schuilt daarachter niet de overgave van het woord Gods, waardoor ik als leerling eerbiedig aan de voet van de tekst kom te zitten, in het besef dat wat hier gezegd wordt relevant is voor mij? De mens die reddeloos in de wereld staat en zich verloren voelt, krijgt de reddingsboei toegeworpen en wordt opgenomen in het volk van God onderweg.

Alle grondwoorden van de bijbel zoals verbond, schepping, vrede, gerechtigheid, toorn, bekering en wet staan in het perspectief van de heilsgeschiedenis. De bijbel begint met de schepping en dat wil zeggen dat het daar ook om is begonnen. God heeft een paradijs geschapen en een paradijs bedoeld. Niets liever wil Hij zeggen: 'Zie het is zeer goed.' Hij trekt zijn lijn van schepping tot voleinding en ik als enkeling word niet over het hoofd gezien. In de Schriften worden wij van Godswege toegesproken.

Het verhaal van de bijbel is een lange tocht, gegrond in ontmoetingen die mensen de eeuwen door met deze God hebben gehad. Daar zijn verhalen over geschreven. Daarin komen namen voor. Daarin worden werkwoorden gebruikt en zien we hoe in de woorden en daden van mensen de woorden en daden van God oplichten. We zien hoe woorden in vervulling gaan. Hoe achter de beloften geen vraagteken staat en achter de vervulling geen punt. Steeds opnieuw worden ze grond voor de verwachting van nieuwe daden van God. We horen hoe de woorden van de Heer betrouwbaar zijn. We komen ermee uit. We gaan ermee de toekomst in. Geen zekerheid waarover we kunnen beschikken, maar een zekerheid onder de boog van de beloften. Het is het vertrouwen dat God in Christus betrouwbaar is. Hijzelf waakt over zijn Woord om dat te doen.

Wij moeten dat dan wel zo laten gelden. We hebben dikwijls gehoord dat het Woord het moet doen. Dit betekende vaak dat het verstand de dienst ging uitmaken. Maar zo voltrok zich geen integratie in ons praktisch geloven van alles wat Christus met zijn weg van Kerst, Goede Vrijdag, Pasen en Hemelvaart voor ons heeft volbracht. We moeten de woorden van de Schrift toch van God zelf vernemen, willen ze ons niet vreemd blijven, willen ze door ons heengaan. Wat wij nodig hebben is een middelpunt, dat ons vanuit God zelf in beweging brengt; van Gods geboden en beloften uit; van die in steen gebeitelde genade en barmhartigheid uit die de wereld nog steeds overeind houdt.

Spiritualiteit en de bijbel

Er leeft tegenwoordig alom het gevoel dat we iets tekort komen in onze benadering. Het verstand krijgt de deur van het verstaan niet open. Er wordt gezocht naar spiritualiteit. 'Je moet erin kunnen geloven. Je moet er warm van kunnen worden.' En werkt de heilige Geest niet zo menselijk dat het verstand niet hoeft thuis te blijven en het gevoel niet onder de tafel gewerkt hoeft te worden? Want de vuurvogel van Pinksteren koelt niemand af.

Spiritualiteit heeft voor ons te maken met de Creator Spiritus, met de Schepper-Geest, met de omgang met de Schriften. Wij bedenken geen spiritualiteit. God zoekt door zijn Woord ons aan te spreken. Hij wil het gesprek met ons. En wij antwoorden hem door onze manier van leven. Spiritualiteit wortelt in de diepte van de omgang met God en wordt beleefd in de breedte van de ons omringende wereld. Het is geen vlucht uit de werkelijkheid, maar geeft de verworteling om actief in de werkelijkheid te kunnen staan.

Het Woord moet het doen, zeker, want de Heer heeft ons zijn Geest gegeven: 'Hij blijft bij u en zal in u zijn.' De Geest is de koppeling, de bandpersoon, de relatiestichter. Daarom verdwijnt Jezus niet uit het gezichtsveld. Daarom raken we niet over hem uitgepraat. Daarom is Hij voor ons geen versleten verleden, geen verhaal van vroeger. Daarom is Hij voor ons de levende Heer en is Hij er altijd zelf bij in het Woord dat van hem gesproken wordt. Zijn Woord vol Geest en kracht, vol van zijn toegenegen zijn naar ons.

Er is geen andere manier om het Woord van de herscheppende God te ervaren als een aangrijpend gebeuren dan in overgave en vertrouwen. De lezing van de Schriften kan dan ook niet zonder het gebed, zonder de verwachtingsvolle openheid om te willen ontvangen wat Hij ons geven wil. Zonder deze houding kunnen we het woord van God blijven horen zoals we ook horen spreken over de energiepositie of de waterhuishouding zonder daar consequenties aan te verbinden. Wij leven snel en wij vergeten snel. In onze disco-cultuur met zijn flitsende beelden staat het gebed onder spanning en dreigt het gesprek met God droog te vallen.

Daarom zou het goed zijn als de dagelijkse lezing van de Schriften wordt gestimuleerd. Ik houd graag een pleidooi voor het gebruik van een leesrooster voor de bijbellesing van iedere dag in samenhang met de zondagse lezing in de kerk. Er is geen enkel rooster volmaakt, maar de dagelijkse ademhaling met de Schriften bevordert wel een regelmaat die ordening geeft. En zonder deze stijl ebt het geestelijk leven weg. Het rooster van het NBG betreft beiden op elkaar en er is veel bruikbaar materiaal omheen. Mijns inziens wordt hiermee ook een richting aangegeven.

Een bijbelvertaling voor allen

Een nieuwe bijbelvertaling zou deze eenheid van persoonlijk bijbellesing en eredienst, van het gebruik thuis en op kringen ook moeten bevorderen. Een bijbel dus, die tegelijk kanselbijbel en huisbijbel is en geschikt is voor het gebruik in catechese en kringwerk. Een bijbel in verstaanbaar Nederlands waar onze leescultuur om vraagt, zonder te vervallen in de stijl van de huis-aan-huis bladen. Er moet uit voorgelezen kunnen worden en dat vraagt om kwaliteit. Enige inspanning zal er altijd nodig zijn, welk vertaalprincipe men ook kiest, of men nu uitgaat van de gevende of de ontvangende taal. Maar een bijbel met kanttekeningen, waarin relevante varianten worden genoteerd en die de grondwoorden als klank in het geheel van de Schriften geeft, lijkt mij in een behoefte te voorzien. Laten we ook niet vergeten hoe er tussen kerk en huis op dit moment een buitengewoon groot aanbod en niet minder een grote belangstelling bestaat voor bijbelkringen, kringen 'oefening in bijbellesing', kringen 'toegang tot de bijbel', bijbels abc-groepen, preekvoorbereidingsgroepen, kringen spiritualiteit, kringen geloofsverdieping, leercursussen bijbels

Hebreeuws, leerhuis in het luisteren naar de joodse traditie, enzovoort. Even zovele mogelijkheden voor scholing in bijbellezen waar we dankbaar voor mogen zijn.

**Een
vertaalvoorbeeld**

Ter illustratie van het voorgaande wil ik graag een voorbeeld geven aan de hand van een vertaalkwestie uit Psalm 8.

In Psalm 8, die bestaat uit vier strofen van vier versgedeelten en omsloten wordt door dezelfde uitroep van verwondering en dankzeggen, nemen twee woorden een belangrijke plaats in: 'mens' en 'gedenken'. In de derde strofe wordt de inhoud van het gedenken naar de mens toe uitgewerkt. Vers 4 tot 9 is het hoofddeel van de psalm en de zenuw daarvan trilt in het midden. Precies in het centrum van de psalm vormen zij inhoudelijk en poëtisch de kern. 'Wat is de mens dat Gij zijner gedenkt en het mensenkind dat Gij naar hem omziet?' En dan komt de zin waarop ik wil wijzen: 'Toch hebt gij hem bijna goddelijke gemaakt, en hem met heerlijkheid en luister gekroond.' Het eerste dat je kunt doen is eens in andere vertalingen kijken wat daar staat. Enige differentiatie in het bijbelgebruik is wel aan te bevelen, omdat je zo door verschillende brillen kijkt en struikelverzen en -woorden op het spoor komt.

De Statenvertaling: 'En hebt hem een weinig minder gemaakt dan de engelen, en hebt hem met eer en heerlijkheid gekroond.' Hier wordt de Septuaginta gevolgd die deze variant heeft en aldus 'Elohim' heeft vertaald. In kanttekeningen zou je dat kunnen aangeven, zodat je de herkomst van zo'n vertaling kent. Zo doet de Deense vertaling het ook met een sterretje. Dat de Grieken 'Elohim' vertaald hebben met 'engelen' mishaagt mij niet, zegt Calvijn, maar hij volgt toch de Hebreeuwse tekst, die hem meer natuurlijk schijnt. De oude en nieuwe Engelse vertaling komen overeen met de Statenvertaling en de NBG-vertaling 1951.

Groot Nieuws Bijbel: 'U hebt hem weinig minder dan een God gemaakt.' De Startbijbel: 'Hij is bijna een God.' Willibrord: 'En nochtans gaaf Ge hem een haast goddelijke staat.' Letterlijk vertaald staat er: Gij hebt hem slechts weinig aan goddelijkheid laten ontbreken, maar hoe geef je dit weer in goed Nederlands en met welke interpretatie?

Wanneer je nu het accent legt op Gods reserve, dat Hij iets heel bepaalds aan de mens laat ontbreken zodat hij niet als God kan zijn, dan kun je vertalen: 'Gij hebt hem een kleinigheid laten ontbreken, zodat hij niet God is.' Maar het is de vraag of je dan de Hebreeuwse tekst wel recht doet. De joodse exegese ziet hier de mens net een beetje onder God. En dat laat zien hoe God maar weinig eigenschappen heeft die Hij niet met de mens heeft willen delen. De mens is geschapen naar het beeld van God.

**De waarde van
het 'bijna'**

Een weinig minder dan God, bijna goddelijk, lijkt dan toch een juiste vertaling te zijn. Het ligt wel voor de hand dat in de uitleg van deze tekst het woord 'bijna' onder hoogspanning staat. God roept de mens tot het bijna. Er zijn mensen die het bijna weg willen hebben.

Robert Hayns, hoogleraar in de biologie aan de Universiteit van York (Toronto) vindt dat we een beetje God kunnen gaan spelen door op Mars een nieuwe wereld bewoonbaar te maken. De psalm echter brengt de mens in verband met

God: wat hij heeft, heeft hij ontvangen. De techniek en de natuurwetenschap mogen we gebruiken om de gaven te ontdekken die God in de schepping heeft neergelegd. Wij zijn daarover rentmeester.

Als we deze opdracht gaan losmaken van God, raken we met God ook de gaven kwijt, en wordt ons beheren van de natuur een kruis in plaats van een kroon. Het is een verzoeking om van het 'bijna goddelijk' het 'bijna' af te halen en autonoom met het leven om te gaan. Maar als God wordt losgemaakt van de wereld, ontaardt de wereld.

Heerlijkheid en luister

Het gaat in Psalm 8 dus over de verhouding van God en mens. De mens ontleent zijn macht aan de Godsmacht. De macht van de mens staat ingeklemd tussen de lofprijzing. Dat is wezenlijk: wie met de gaven niet kan loven, weet er niet mee te leven. En voor de uitoefening van deze macht rust God de mens toe met heerlijkheid en luister. Of, zoals de Statenvertaling zegt, met eer en heerlijkheid. In deze positie ligt de overeenkomst met God, met heerlijkheid en luister gekroond, maar dat geeft ook precies het verschil aan, want God verleent/geeft ze aan de mens. En daar hebben we dan twee boeiende woorden, waarvan ik zou denken: daar moet je in kanttekeningen verwijzingen bij geven. Dat eerste woord heerlijkheid of eer, 'kabood', heeft voor bijbelse oren iets opwindends. Het woord hangt samen met een werkwoord dat zwaar zijn, gewicht hebben, betekent. Iets dat heel zwaar is, werd de eerste betekenis. En voor mensen ging het toen betekenen: gewichtig zijn, imponeren. Er gaat iets van uit. Zoals er iets uitgaat van de tent der samenkomst, zoals van Jezus: 'Wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd, zoals de heerlijkheid des Heren de aarde vervullen zal.'

Het komt ook voor in het vijfde gebod: eer uw vader en uw moeder. Hoort dit gebod nu thuis op de eerste tafel der wet of de tweede? Gaat het hier over de verhouding tegenover God of mensen? God kroont de mens met heerlijkheid. En als we God de eer geven zet ons dat in de goede verhouding tegenover onze ouders. God deelt zijn 'kabood' met de mens. En de mens geeft door de geslachten heen het verbond met God door, en het is zijn eer als God de eer ontvangt.

Ja, ik mag niet veel meer zeggen. Voor de volledigheid nog iets over het tweede woord 'luister' (hadar). In Leviticus 23:40 wordt het gebruikt voor de vrucht van het Loofhuttenfeest. De bast heeft dezelfde smaak als de vrucht. Hij wordt ook wel paradijsappel genoemd en zit onderaan de loelav bij het Loofhuttenfeest. Hij moet heel en gaaf zijn. En zo slaat het bijna ook op de lijfelijke verschijning van de mens. Zo mooi en gaaf heeft God de mens gewild. En wie denkt dat deze psalm de gebrokenheid en de val overslaat en van voor Genesis 3 lijkt, moet toch meer op de toonhoogte van de lofzang komen. Daar komt de mens pas werkelijk op zijn plaats te staan en ontvangt God alle eer. God, die ons gedenkt, zodat wij mens kunnen zijn.

Noten

¹⁾ Ds. E. Overeem is de praeses van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Ook hij woonde de algemene vergadering bij.

Bijbelwerk in de jaren negentig

De slotspreker op de algemene vergadering was Jan J. van Capelleveen, voorlichter van het Nederlands Bijbelgenootschap en eindredacteur van Met Andere Woorden. Hij sprak over het thema 'Bijbelwerk in de jaren negentig'. Sinds 1966 is het bijbelwerk in de wereld in een stroomversnelling gekomen. Sedertdien is het aantal bijbels dat jaarlijks in Latijns Amerika verspreid wordt verdrievoudigd en in Afrika meer dan vertweevoudigd.

Miljoenen mensen in die continenten begonnen de bijbel voor het eerst te lezen en vonden er antwoorden in voor hun persoonlijk leven en nieuwe inzichten ten aanzien van hun plaats in de samenleving. De vraag naar de bijbel neemt in die gebieden nog steeds toe.

Ook in Oost-Azië, inclusief China, openbaart zich de laatste tien jaar een vergrote belangstelling voor de bijbel. En de laatste vijf jaar begint de Vierde Wereld, die van Indianen, Eskimo's (die zichzelf Inuit noemen, omdat ze niet als 'vleeseters' te boek willen staan) en Australische Aboriginals, te vragen om de bijbel in hun moedertaal. Voor hen wordt gewerkt aan ruim 60 vertalingen en waar die verschijnen bloeien hun eigen culturen weer op.

En dit jaar ging Oost-Europa open voor de bijbel. Men heeft uitgerekend dat daar op korte termijn 40 miljoen bijbels nodig zijn in 34 talen. Opmerkelijk is dat niet alleen kerkmensen erom vragen maar ook een groeiend aantal intellectuelen zonder enige kerkelijke band. Zij hopen in de bijbel nieuwe waarden te vinden voor hun samenleving.

De belangstelling voor de bijbel binnen de westerse wereld steekt daar schril bij af. We vinden de bijbel maar een moeilijk boek. Gezien het feit dat enerzijds armen en ongeletterden en anderzijds Oosteuropese intellectuelen die atheïstisch zijn opgevoed in de bijbel inspiratie vinden moet de vraag gesteld worden, zo meende Van Capelleveen, of ons probleem niet veeleer is dat we geen raad weten met de boodschap van de bijbel, omdat onze westerse levensstijl er te zeer mee in conflict is.

De toespraak 'Bijbelwerk in de jaren negentig' kan (gratis) aangevraagd worden bij het Nederlands Bijbelgenootschap, postbus 620, 2003 RP Haarlem, telefoon: 023 - 22 41 00.

Interconfessionele vertalingen

Jan J. van Capelleveen in gesprek met dr. Philip C. Stine

Het aantal interconfessionele vertalingen waarbij protestanten, rooms-katholieken en/of orthodoxen zijn betrokken, neemt gestaag toe. Op dit moment zijn de bijbelgenootschappen betrokken bij 176 van dergelijke vertaalprojecten en in de Sovjetunie worden nu voorbereidingen getroffen voor verschillende nieuwe interconfessionele vertaalprojecten.

Jan J. van Capelleveen had over dit gemeenschappelijk vertalen een gesprek met dr. Philip C. Stine, vertaalcoördinator van de Wereldbond van Bijbelgenootschappen.

Tal van problemen duiken op als vertalers van verschillende confessies samen aan het werk gaan. In veel talen verschilt in bijbeluitgaven de spelling van eigennamen en aardrijkskundige namen. De Rooms Katholieke Kerk staat erop dat de deuterocanonieke boeken worden opgenomen, terwijl veel protestanten juist die boeken liever niet opgenomen zien. Als vertalers gaan samenwerken, moeten zij dan zelf eerst een oplossing vinden voor die problemen?

Overeenkomst met het Vaticaan

De meeste problemen zijn al opgelost. Toen na het Tweede Vaticaanse Concilie de mis in de volkstaal was toegestaan, groeide er in tal van rooms-katholieke kerkprovincies een verlangen naar de bijbel in de eigen taal of, als die er al was, naar een betere, meer eigentijdse vertaling.

In veel landen in de Derde Wereld bezaten de protestantsen zulke vertalingen reeds, of werkten ze eraan. In tal van landen gingen rooms-katholieke kerkelijke leiders met hun nationaal bijbelgenootschap praten om te zien of er geen vorm van samenwerking mogelijk was. Vertalingen zouden zo veel eerder gereed kunnen komen en bovendien garandeerde het bijbelgenootschap dat ze ook steeds weer herdrukt zouden worden. De Rooms Katholieke Kerk hoefde daar dan niet een eigen organisatie voor in het leven te roepen.

Maar de kerkelijke leiders beseften inderdaad dat er dan wel richtlijnen moesten komen voor technische problemen zoals de keuze van de juiste grondtekst en de canon. Al snel was daaraan in zo veel landen behoefte dat vertegenwoordigers van de Wereldbond van Bijbelgenootschappen en van het Vaticaan bij elkaar gingen zitten. Daarbij waren ook twee Nederlanders betrokken, prof. dr. J. de Waard, nu bijzonder hoogleraar in de bijbelvertaalkunde aan de Vrije Universiteit, en kardinaal Willebrandts.

De beide vertegenwoordigingen stelden gezamenlijk in 1968 een overeenkomst op, de 'Richtlijnen voor interconfessionele samenwerking ten aanzien van bijbelvertalingen'. Die hebben wereldwijd goed gewerkt en leidden tot zo'n 160 oecumenische of interconfessionele vertalingen. In de loop der jaren zijn ze wat achterhaald en daarom werden ze in 1987 gereviseerd. Op dit moment meldt het 'Voortgangsrapport over bijbelvertalen in de wereld' voor 1990 dat er gewerkt wordt aan 176 interconfessionele vertalingen, ongeveer een derde van het totale aantal vertalingen waarbij de bijbelgenootschappen zijn betrokken.

Elkaar anders gaan zien

Hadden die interconfessionele vertalingen ook gevolgen voor de kerken?

Absoluut. Het eerste gevolg van zo'n gezamenlijk vertaalproject is wel dat het kerken en christenen dichter bij elkaar brengt. Als kerken niet bereid zijn om samen te vertalen worden kerkleden geconfronteerd met verschillende bijbeluitgaven en gaan theologen en pastors op den duur ook een verschillende

**Opduikende
problemen**

theologische taal spreken. Daardoor wordt de onderlinge verscheidenheid versterkt en wordt verwarring geschapen. Iedere kerkgemeenschap gaat dan beweren dat haar vertaling de enige juiste is.

Als vertalers van verschillende confessies samen aan het werk gaan komt een vertaling tot stand die niet door specifiek kerkelijke inzichten gekleurd is. Bovendien spaart gezamenlijk vertalen veel geld uit en meestal zie je dat de verhouding tussen de kerkelijke groeperingen verbetert. Kerken gaan elkaar met andere ogen zien, worden toleranter ten opzichte van elkaar en krijgen ook meer begrip voor elkaar. Ze gebruiken immers dezelfde bijbel.

Stelt de Wereldbond van Bijbelgenootschappen dat gezamenlijk vertalen als voorwaarde voor publikatie van een vertaling?

Absoluut niet. De bijbelgenootschappen stimuleren de kerken om samen te werken, maar niet overal is dat mogelijk of praktisch. Meestal echter komt de wens om samen te werken uit de kerken zelf voort. Zij zien de praktische en theologische voordelen en dringen zelf op samenwerking aan.

Welke problemen duiken op als vertalers van verschillende confessies samen aan de slag gaan?

Het grootste probleem is soms vertrouwen, als vertalers niet van de goede wil van hun collega's overtuigd zijn, in twijfel trekken of ze wel theologisch zuiver op de graat zijn, als ze betwijfelen of het soort vertaling dat ze zelf tot stand willen zien komen wel met hen te verwezenlijken is, of als ze vrezen dat de andere partij hun vertaalprincipes en doelstellingen zal compromitteren. In zulke gevallen hebben de richtlijnen hun nut bewezen, omdat die specifiek ingaan op vragen als: welke grondtekst, welke canon, welke vertaalmethode? Bovendien stelt de Wereldbond hoge en rigoureuze eisen aan vertalingen willen zij voor publikatie in aanmerking komen. Als door de kerken aangestelde vertalers beseffen dat de bijbelgenootschappen normen hanteren voor vertalingen en hoog opgeleide vertaalconsulenten ter beschikking stellen om erop toe te zien dat alle vertalers zich daaraan houden, wordt die vrees vaak weggenomen. Als we naar de praktijk kijken blijkt het verschil in spelling van eigennamen en termen een van de grootste problemen te zijn. De ene groep schrijft 'Mary', een andere 'Maria'; de een spelt 'Jezus' en anderen 'Jesus' of ook 'Yesu'. Confessies hebben vaak ook verschillende woorden voor 'gebed', voor 'heilige Geest', voor 'doop' en voor andere bijbelse en theologische begrippen.

**Naar een
oplossing
toegroeien**

Hoe los je zulke problemen op?

Laat ik eerlijk zijn, niet altijd is een oplossing mogelijk. Maar vaak is het mogelijk een oplossing te vinden door een neutrale positie in te nemen, door bijvoorbeeld de spelling te baseren op een transcriptie vanuit de Griekse en Hebreeuwse tekst, en niet op die van het Latijn, Engels of van een andere Europese taal. Een enkele keer, maar beslist alleen als er geen andere oplossing te vinden is, publiceert het bijbelgenootschap twee edities met onderling

verschillende spellingen. Duiken zulke problemen op dan wil een bijbelgenootschap ook wel eens van meet af aan toezeggen dat er twee edities komen. Het gebeurt wel dat vertalers, als ze eenmaal samen aan het werk zijn gegaan, onderling een oplossing vinden die voor alle medewerkers aanvaardbaar is.

Geldt dat ook voor de vertaling van begrippen?

Toch wel. Ik werkte bijvoorbeeld met een vertaalgroep in Zuidoost-Nigeria, waar rooms-katholieken een woord voor 'gebed' gebruikten dat nauw verwant was met reciteren. De andere christelijke groepen gebruikten een woord dat verwant was met smeken. Een vertaling die veel dichter bij de bijbelse betekenis kwam en die voor beide groepen aanvaardbaar bleek was 'spreken tot God' of 'God vragen'. In een nieuwe vertaling in Vietnam stootten de vertalers op de vraag hoe ze in hun taal 'Christus' moesten weergeven. De transcriptie uit het Grieks die door veel protestantse groeperingen wordt gebruikt klinkt een beetje als het woord dat 'hond' betekent en is daarom niet zo geschikt. Andere groepen, inclusief de Rooms Katholieke Kerk, hebben een leenwoord gekozen uit het Chinees, maar Vietnamezen wijzen een dergelijke 'imperialistische' beïnvloeding af. Hoewel nog moet blijken of die oplossing aanvaardbaar is, kozen de vertalers voorlopig daar waar 'Christus' gebruikt wordt als titel voor een uitdrukking die zoveel wil zeggen als 'Gods uitverkorene', en daar waar 'Christus' als naam gebruikt wordt voor een nieuwe transliteratie.

Hoe vertaal je 'heilig'?

Een veel voorkomend probleem is de vertaling van 'heilige Geest'. In sommige Westafrikaanse talen gebruiken protestanten voor 'heilige' een woord dat de betekenis van taboe of verbod in zich draagt. Het woord voor 'Geest' is eigenlijk een woord dat doet herinneren aan een kwade geest of aan een spook. Rooms-katholieken kozen daar in het verleden vaak voor de Franse of Engelse bewoording, en introduceerden zo een woord dat geen enkele herinnering oproept. Vaak is dan een nieuw woord als compromis aanvaardbaar dat spreekt van 'Gods geest'.

Gebeurt het vaak dat geprobeerd wordt theologische vooroordelen te laten doorklinken in een interconfessionele vertaling?

Uiterst zelden. Juist protestanten vrezen vaak dat rooms-katholieke vertalers zullen vasthouden aan een vertaling die de moeder van Jezus verheft, of dat ze de nadruk zullen proberen te leggen op het feit dat Petrus de eerste paus was. Rooms-katholieken op hun beurt vrezen dat protestanten zo zullen vertalen dat de uitleg van de katholieke kerk zal worden ondermijnd. Adventisten vrezen vaak dat de indruk gewekt zal worden dat het woord 'sabbat' begrepen zal worden als 'zondag'.

Het is waar, er bestaan bijbelvertalingen in de belangrijke talen van de wereld waarin de theologie van bepaalde kerkelijke groeperingen doorklinkt, en 'doop' wordt weergegeven als 'onderdompeling', of die het oude testament sterk uitleggen in het licht van het nieuwe testament. Maar slechts zelden zijn dergelijke vertalingen gepubliceerd door een bijbelgenootschap. Want als

vertalers echt de overeengekomen richtlijnen volgen, zijn dergelijke problemen al bij voorbaat opgelost.

**Samenwerking
met orthodoxen**

Tot nu toe spraken we vooral over vertalingen van protestanten en rooms-katholieken. Hoe staat het ten aanzien van de samenwerking met oosters-orthodoxen? Zijn met hen ook richtlijnen overeengekomen?

Al wordt er, bijvoorbeeld in Griekenland, Roemenië en in de Sovjetunie, al samen vertaald, echte richtlijnen voor vertalen met orthodoxen zijn er nog niet. Dat ligt ook moeilijker, omdat er in wezen niet één autoriteit bestaat die voor alle orthodoxen kan spreken. Orthodoxe kerken zijn nationaal zelfstandig. Nu er in groeiende mate in de Sovjetunie samen met hen zal worden vertaald, wordt het verlangen groter om ook met de Russische Orthodoxe Kerk tot vaste afspraken te komen. Maar voor die er zijn zal er nog wel wat water door de Wolga stromen.

Openbaring in eenvoudig Nederlands

Na de totstandkoming van de Startbijbel, een bloemlezing van bijbelgedeelten in eenvoudig Nederlands, ging het Nederlands Bijbelgenootschap door met vertalen. Een van de nieuwste gedeelten die gereed kwamen is Openbaring 3:15-22 (zie ook pagina 16).

Ik weet hoe jullie leven: jullie zijn niet koud en niet warm. Waren jullie maar of koud of warm! En omdat jullie zo lauw zijn en niet warm of koud, daarom zal ik jullie uitspuwen. Want jullie zeggen: Wij zijn rijk, wij hebben alles wat we hebben willen, het ontbreekt ons aan niets! Maar je weet niet hoe ongelukkig je bent, hoe ellendig je eraan toe bent, hoe arm en blind en naakt je bent. Ik geef je deze raad: koop van mij goud dat in het vuur gezuiverd is, dan pas zul je rijk zijn. Koop van mij witte kleren, dan kun je je kleden en zul je niet meer zo schandelijk naakt zijn. En koop zalf om je ogen mee te bestrijken, dan pas zul je zien. De mensen die ik liefheb, wijs ik op hun fouten en bestraf ik. Zet je nu eens echt in, ga anders leven.

Kijk: Ik sta voor de deur en klop. Als iemand mij hoort en opendoet, zal ik bij hem binnenkomen en we zullen eten, ik met hem en hij met mij.

Wie overwint, zal met mij op mijn troon mogen zitten. Zoals ik heb overwonnen en met mijn Vader op zijn troon zit.

Wie oren heeft, laat hij luisteren naar wat de Geest de gemeenten te zeggen heeft.

Mongolië vraagt om bijbels

door Jan J. van Capelleveen

De Wereldbond van Bijbelgenootschappen wordt op het moment overstroomd met aanvragen uit de Sovjetunie om bijbels. Een van de opmerkelijkste verzoeken om bijbelhulp van de laatste maanden kwam van een niet-christelijke, culturele organisatie in de Volksrepubliek Mongolië. Hoewel deze republiek geen deel uitmaakte van de Sovjetunie en tot stand kwam na een eigen revolutie in 1921 was het in wezen sedertdien een - zij het zelfstandige - Sovjetstaat. We zouden graag 500 Mongoolse Bijbels, 500 Russische bijbels en 300 kinderbijbels ontvangen, luidde het verzoek.

Deze aanvraag is in het bijzonder opmerkelijk, omdat in dit gebied onder de twee miljoen inwoners slechts een handjevol christenen is. Mongolië is sinds de zeventiende eeuw sterk beïnvloed door een Tibettaanse vorm van het boeddhisme, maar ook dat geloof werd onder het communistische bewind uit de samenleving weggedrongen. Van alle boeddhistische kloosters mocht er slechts één als toeristische attractie open blijven. Een probleem voor de bijbelgenootschappen was bovendien, dat het oude testament weliswaar in 1840 in het Mongoolse literaire schrift is gepubliceerd en het nieuwe testament in het Kalmuks-Mongoolse schrift, maar dat alleen de evangeliën van Matteüs en Marcus ooit zijn gepubliceerd in het in de Volksrepubliek Mongolië gebruikte Cyrillische of Russische schrift. Dat gebeurde in 1909 en in 1912 door het kleine protestantse bijbelgenootschap van Rusland, dat in 1919 door de communisten werd verboden. Er is echter zojuist een geheel nieuwe vertaling van het nieuwe testament gereed gekomen.

Christelijke avonturier

Er zijn van die mensen die zich van geen enkel obstakel iets aantrekken en de Brit John Gibbens is er één van. Al heel jong groeide het verlangen in hem om het evangelie te verkondigen in een gebied waar dat vrijwel onbekend was. Dat werd voor hem de Volksrepubliek Mongolië. Op eigen houtje trok hij daarheen, liet zich als student inschrijven aan de Mongoolse staatsuniversiteit van Oelaanbaatar, leerde de taal en besloot de bijbel te gaan vertalen. Aan die universiteit leerde hij in 1978 de studente Altaa kennen die hem vroeg haar Engels te leren. Hij was daartoe op één voorwaarde bereid: zij moest hem dan helpen bij het vertalen van de bijbel. Ze had nog nooit een bijbel in haar leven gezien en veronderstelde dat Gibbens zich bezig hield met het vertalen van kinderverhalen.

Langzaam maar zeker begon dat boek haar op een vreemde manier te boeien. Het ministerie van binnenlandse zaken begon zich ondertussen af te vragen of die vreemde Britse student wel politiek betrouwbaar was. Herhaalde malen werd Altaa bij de geheime politie op het matje geroepen om tekst en uitleg te geven over haar contacten met hem. Gibbens liet zich niet afschrikken en ging rustig door met zijn werk en Altaa, die inmiddels tot geloof was gekomen, bleef hem helpen.

In het begin van de jaren tachtig werd zij gearresteerd en door de geheime politie ondervraagd. Bijna meteen werden vragen gesteld over haar nieuwe geloof. Ze wond er geen doekjes om en zei: 'Ik geloof niet in het marxisme, ik geloof in God.' Dat antwoord schokte niet alleen de politie, maar ook haar ouders. Ze werd weliswaar weer vrijgelaten, maar ze verloor haar baan en haar

vrienden en haar ouders keerden zich van haar af. Ze hield zich in leven met het vertalen van Russische dichters in haar taal.

Jaren van vervolg

Gibbens was inmiddels het land uitgezet. Altaa bleef met hem corresponderen, maar zijn brieven ging vaak in de post verloren (of werden achtergehouden). Twee jaar lang hoorde ze helemaal niets van hem. De Russische bijbel die John Gibbens haar in het begin gegeven had en christelijke radio-uitzendingen via Trans World Radio waren haar enige troost en geestelijke toeverlaat. De bijbel werd haar bovendien door de politie afgenomen.

Na zeven moeilijke jaren stuurde John Gibbens haar per telegram een huwelijksaanzoek. Vanaf dat moment was al haar inzet erop gericht een uitreisvisum te verwerven. Dat lukte eindelijk in 1987 toen Gorbatsjovs 'perestrojka' en 'glasnost' hun eerste invloed deden voelen.

Gibbens was allerm minst in staat om zo'n enorm project als de vertaling van de bijbel zelf te financieren. Hij zocht waar hij maar kon medewerking. Geen enkele organisatie wilde zich garant stellen voor het gehele project, maar hij kreeg van tijd tot tijd wat steun van de Wycliffe Bijbelvertalers, van de Wereldbond van Bijbelgenootschappen en van Kruistochten. De vertaaladviseur van de Wereldbond van Bijbelgenootschappen, dr. Paul Ellingworth, werd gevraagd hem in zijn werk wetenschappelijk te begeleiden en ook op wetenschappers van de Wycliffes kon hij regelmatig terugvallen.

Mongools behoort tot de groep van Altaïsche talen, waartoe ook het verre neefje Turks behoort. Een probleem was, hoe bepaalde godsdienstige woorden als 'offer', 'gebed', 'tempel' en dergelijke moesten worden weergegeven. Van oudsher heeft het Mongools zulke termen ontleend aan het hindoeïsme. Kon dat ook in een bijbelvertaling, of was het wijzer om naar meer eigentijdse woorden om te zien? Op advies van vertaaladviseurs werd tot het laatste besloten. Een ander probleem was dat het Mongools een geheel andere zinsopbouw kent dan de grondtalen van de bijbel. Die vereist dat soms bepaalde bijbelverzen worden gecombineerd, omdat wat in een volgende tekst gezegd wordt in het Mongools eerst duidelijk gemaakt moet worden eer een bepaalde zin begrijpelijk vertaald kan worden. Ten aanzien van dat punt werd besloten zoveel mogelijk in grammaticaal juist, hedendaags Mongools te vertalen en niet het Grieks of Hebreeuws de structuur van de zinsvorming te laten overheersen. Enkele maanden geleden is de vertaling van het nieuwe testament in het Mongools gereed gekomen en ook het boek Job is al vertaald. De bijbelgenootschappen hebben er in Hongkong in opdracht van het regionaal kantoor voor Azië en de eilanden van de Stille Zuidzee zojuist 5.000 exemplaren van laten drukken. Inmiddels werken John en Altaa verder aan het oude testament.

Verschillen in schrift

Ook in Mongolië zijn de veranderingen doorgedrongen. De communistische regering is naar huis gezonden en vervangen door een nieuw, meer democratisch bewind. Er is een duidelijke herleving van het boeddhisme waar te nemen, maar ook christenen verwierpen zich nieuwe mogelijkheden en in intellectuele kringen groeit een interesse voor de bijbel.

Het ziet er bovendien naar uit dat hun vertaling ook in China bruikbaar zal zijn. Mongools wordt niet alleen gesproken in de Volksrepubliek Mongolië, maar ook

in China, dat eveneens een autonoom Mongools gebied omvat, dat op de kaart staat aangegeven als Binnen-Mongolië. In totaal wordt het aantal Mongoolsprekenden in China op 3,5 miljoen geschat, Mongools is zelfs een van de vijf officiële talen van China.

Grammaticaal verschillen de dialecten van het Mongools in beide gebieden nauwelijks, wel bestaan er verschillen in woordgebruik. Het grootste onderscheid is evenwel dat in de Volksrepubliek Mongolië gebruik gemaakt wordt van het Cyrillische of Russische schrift en in het Chinese Binnen-Mongolië van een totaal ander, verticaal schrift. Overigens bestaat er op dit moment in de Volksrepubliek een sterke drang om weer terug te keren tot het oude verticale schrift, al zal het natuurlijk jaren kosten om zover te komen.

Terwijl er, tot het moment dat John Gibbens zich inschreef aan de universiteit van Oelaanbaatar, in de Volksrepubliek nauwelijks of geen christenen waren onder de Mongolen daar, waren die er al wel in China. Een onderzoek dat onlangs door medewerkers van de bijbelgenootschappen onder kerken in Hohhot, de hoofdstad van Binnen-Mongolië, ingesteld werd, toonde aan dat een behoorlijk percentage van de leden van Mongoolse afkomst is.

Ook bleek dat een in 1952 in Hongkong gepubliceerd Mongools nieuwe testament in het verticale schrift, dat onlangs daar is herdrukt, bij de leden vrijwel onbekend was en door hen slechts met moeite gelezen kon worden. Daarentegen bleek onder christenen die ook het Cyrillische schrift machtig zijn de nieuwe vertaling van de Gibbens veel beter verstaanbaar te zijn. Of de Gibbens-vertaling ook in het verticale schrift van Binnen-Mongolië zal worden uitgegeven is nog een zaak van nader overleg.

Aanvaard als vertaalproject

Ondertussen hebben John en Altaa Gibbens zich weer gevestigd in Oelaanbaatar. Ditmaal worden ze niet op de vingers gekeken door de geheime politie. Ze zijn vrij om te gaan en staan waar zij willen. Liepen mensen vroeger vaak met een boogje om hen heen, nu wordt hun deur plat gelopen. Iedereen wil via hen relaties aanknopen met het Westen. Ze zijn al door autoriteiten benaderd over de mogelijkheid om een moderne drukpers in Mongolië te plaatsen. Daarop zou dan de bijbel vrij gedrukt mogen worden. Of daar in christelijke westerse kringen geld voor te vinden zal zijn, blijft op dit moment nog een grote vraag. De Gibbens' helpen waar zij kunnen, maar hun hoofdplicht blijft het vertalen van het oude testament. Soms moeten ze 'vechten' om daarvoor tijd vrij te houden. Een voordeel is dat de bijbelgenootschappen hun vertaalwerk een plaats gegund hebben op de begroting voor het komend jaar. Voor het eerst zullen ze niet langer van de hand in de tand behoeven te leven. Dat besluit is genomen omdat het Mongools de laatste nationale taal was waarin de bijbel nog niet is vertaald.

De grootste verandering in hun situatie is dat ze nu een beroep kunnen doen op tientallen Mongolen om hun vertaling te controleren op taalkundige begrijpelijkheid. Iedere vertaling die in de vorige eeuw tot stand kwam werd gemaakt door buitenlanders en/of Mongolen in ballingschap. Dat gold in wezen ook nog voor het zojuist gepubliceerde nieuwe testament. Het oude testament echter zal voor het eerst in Mongolië zelf vertaald kunnen worden.

Lees maar mee

Hoe breng ik kinderen in aanraking met de bijbel? Al in de vorige eeuw werd die vraag beantwoord met: vertel verhalen. Meer dan vijftig kinderbijbels zijn sedertdien verschenen. Drs. T.M. Gilhuis¹⁾, pedagoog bij uitstek, ere-voorzitter van de Unie School en Evangelie, heeft een andere weg gekozen. Hij bleef trouw aan het verhaal, maar hij 'vertaalt' het naar de situatie van de kinderen; de hoofdpersonen zijn mensen van nu. Zijn eerste bundel 'Vertel mij toch ...' was een succes.

Een dezer dagen verscheen een herdruk en een tweede bundel onder de titel: 'Nu dan, luister'. Beide bundels zijn uitgegeven door Kok in Kampen en ideaal voor gebruik op scholen, in godsdienstonderwijs, in kinderkerk of kindernevendienst, maar ook voor thuis.

Het was de bedoeling van de auteur om kinderen niet zomaar te boeien. Hij vertelt zijn verhalen om interesse op te wekken voor de bijbelverhalen, om doorkijkjes te geven. Hij verwacht van de vertellers of voorlezers dat zij vervolgens met de kinderen de bijbel open zullen slaan en met hen het oorspronkelijke verhaal zullen lezen. De meeste bijbelvertalingen zijn echter te ontoegankelijk voor het doorsnee kind. Eind vorig jaar publiceerde het Nederlands Bijbelgenootschap de Startbijbel, waarin de bijbeltekst vanuit het Hebreeuws en Grieks opnieuw is vertaald in eenvoudig Nederlands. De Startbijbel is een bloemlezing uit de bijbel en Gilhuis baseerde zijn verhalen ook op bijbelgedeelten die niet daarin zijn opgenomen.

Vertaling in eenvoudig Nederlands

Het Nederlands Bijbelgenootschap nam vervolgens het initiatief om ook die door Gilhuis gekozen bijbelgedeelten geheel opnieuw in eenvoudig Nederlands te laten vertalen door vertaalgroepen waarin hebraïci of graeci, neerlandici en onderwijskrachten vertegenwoordigd waren.

Deze nieuw vertaalde bijbelgedeelten, plus de gedeelten die de heer Gilhuis koos uit de Startbijbel, zijn gebundeld in het boekje 'Lees maar mee. De bijbel erbij'. In totaal zijn daarin 69 bijbelgedeelten opgenomen voor kinderen van negen jaar en ouder.

De prijs is laag gehouden (f 7,50) opdat scholen en zondagsscholen die van de nieuwe onderwijsmethode van Gilhuis gebruik maken, ook deze uitgave voor groepsgebruik kunnen aanschaffen. Zo kan het eigentijdse verhaal van Gilhuis de kinderen echt bij de bijbeltekst brengen.

Extra hulp voor leerkrachten

Het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum heeft bovendien nog gezorgd voor een extra hulp voor leerkrachten door de gelijktijdige publikatie van het boek van drs. W.E. Westerman 'Beeld en spiegelbeeld', een handleiding voor de vertellers bij de verhalenbundels van de heer Gilhuis en de bundel bijbelgedeelten in eenvoudig Nederlands van het bijbelgenootschap.

¹⁾ Bij het ter perse gaan van dit nummer van Met Andere Woorden bereikte ons het bericht dat drs. T.M. Gilhuis op 25 november 1990 is overleden. Hij was een trouwe vriend van het werk van het bijbelgenootschap en door zijn dood is een einde gekomen aan een unieke vorm van samenwerking. De voorzitter van het algemeen bestuur van het Nederlands Bijbelgenootschap, dr. A. Kruiswijk, herdacht hem in de bestuursvergadering van vrijdag 7 december.